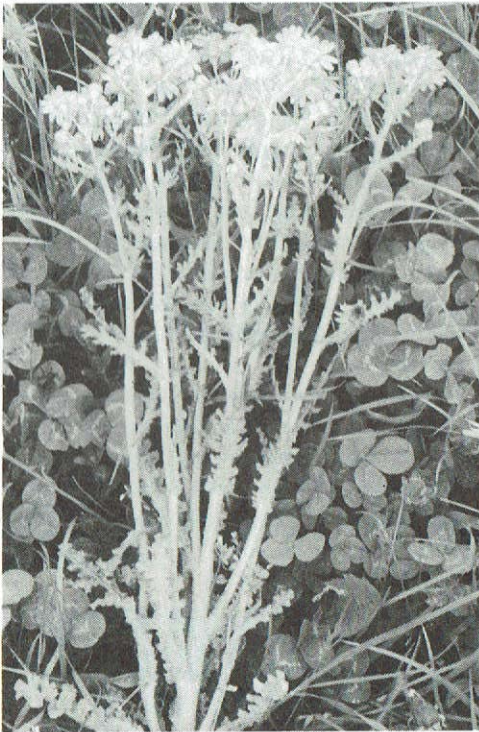

VÅRBRANDBÆGER

et "giftigt" problem der skal stoppes

For botanikere er Vårbrandbæger ikke nogen ny plante i Danmark. Åbenbart heller ikke for landmænd, for i Rostrups "Den danske Flora" fra 1902 står der: "Er i nyere Tid bleven et på flere Steder skadeligt Ukrudt i Marken". Men man har åbenbart forstået at bekæmpe den i markbruget, for i samme bogs udgave fra 1961 står der intet om den som markukrudt, men som "et hyppigt ukrudt, især i sandjordsegnene".

Det var også i Vestjylland man fra 1993 i stigende omfang konstaterede Vårbrandbæger, specielt på græsmarkerne. De seneste år har den bredt sig, så den nu er et problem for heste-, fåre- og kvægbrugere i hele Danmark.

De fleste kender Stolt Henriks Brandbæger, en almindelig ukrudtsplante i haverne. Vårbrandbæger er en søster til Stolt Henrik, de hører sammen med flere andre arter til Brandbægerslægten, der igen hører til kurveblomstfamilien. Vårbrandbæger er en 15-40 cm høj plante med lysegrønne, fligede og krusede blade. Det bedste kendetegn på denne art er at blade og nederste del af stænglerne har kraftige uldhår, der giver planten et hviduldent udseende. Blomsten er en gul kurveblomst med store randkroner (i modsætning til Stolt Henrik, der ikke har randkroner). Billederne her i bladet er desværre trykt i sort/hvid, men de kan forhåbentlig alligevel give et indtryk af planterne.

PLANTENS ÅRSCYKLUS

Vårbrandbæger er det der i fagsproget hedder en "overvintrende énarig plante", d.v.s. at efter blomstringen, der finder sted fra midten af maj til midten af juli, udstyres de modne frø med fnok, som vi kender det fra bl.a. mælkebøtter. De transporteres afsted med vinden og lander de et sted, hvor de kan få "fodfæste" - f.eks en græsmark med tørkepletter o.lign. - spirer de i løbet af efteråret og danner en lille roset på 6-8 cm i diameter. Denne roset overvintrer uden problemer. Næste forår skyder den egentlige plante op, blomstrer, danner frø og visner.

GIFTIG FODERPLANTE

Vårbrandbæger er giftig, idet den indeholder alkaloider, men der er stor usikkerhed om, hvor giftig den er. Den er ikke blot giftig ved afgræsning, men også efter ensilering og tørring til hø.

Landbohøjskolen er i gang med undersøgelse af giftigheden over for kvæg - måske kan resultaterne overføres på får. Desværre vil

forsøgene ikke sige noget om, i hvilket omfang kvæg og får lader planten stå ved afgræsning, eller om de græsser den med. Der er både observationer af, at kvæg lader den stå, og der er meldinger om kvæg og heste, der er døde/blevet syge af sandsynligvis Vårbrandbæger.

Landbohøjskolen har ud fra litteratursøgning foreslået en tærskelværdi ved ensilering på max 3 planter pr 100 m² mark, d.v.s. 300 planter på en ha. Jeg kan til belysning af omfanget tilføje, at jeg sidste sommer måtte luge 1 ha, og udbyttet blev 5 sorte affaldsække tæt proppet.

HVORFOR ET PROBLEM NU?

Der er ingen tvivl om at problemet er accelereret i takt med, at der er udlagt mange marker som brakmarker. Brakmarkerne er ofte den mest sandede jord, og hvis brakken er udlagt efter høst af en afgrøde og uden etablering af et plantedække, så har Vårbrandbæger lige netop ideelle forhold. Samtidig har vi haft nogle somre i træk, der var meget tørre og der er derfor ofte kommet huller i nyetablerede græsmarker. Vårbrandbægers frø har derfor også her haft let spil, idet vinden let fører dem fra brakmarkerne ind over de tilstødende marker.

Der kan sprøjtes mod Vårbrandbæger i græsmarker om efteråret, når Vårbrandbægerplanterne er nyetablerede (lille roset). De midler, der kan anvendes om foråret, vil slå kløveren ihjel.

BEKÆMPELSE = FOREBYGGELSE

Der er ingen fremtid i at prøve at sprøjte sig ud af problemet, men med kendskab til plantens biologi, er der mulighed for forebyggelse.

1. Frøspredning skal minimeres.

Fåre- og kvægbrugere må blive enige med evt. naboere med brakmarker med Vårbrandbæger om, at disse marker skal pudses af sidst i maj/begyndelsen af juni, hvor blom-

stringen er begyndt. Man skal selvfølgelig også afpudse egne brakmarker med Vårbrandbæger.

Forinden afpudsning skal man kontakte et planteavlskontor, idet der skal indsendes en erklæring om behovet for afpudsning til Plantedirektoratet.

2. Bedre etablering af kløvergræsmarker

Kløvergræsmarkerne skal etableres, så risikoen for gode voksesteder for vårbrandbæger undgås, d.v.s. en tæt dæksæd og et fyldigt udlæg med en tæt kløverbestand.

Oftest benyttes vårbyg som dæksæd, og her kan det anbefales at iblande 10 kg/ha af alm. rajgræs. Der tromles lige efter såning af dæksæd + alm. rajgræs og straks derefter sås ca 20 kg/ha af en kløvergræsblending. Det vil være ideelt, hvis såretningen af kløvergræsblendingen kan forskydes i forhold til dæksædens såretning.

Det kan mange steder især på lidt mager jord være en fordel at anvende havre, den etablerer hurtigere et tæt plantedække.

3. Afhøstning.

Det kan anbefales at slå byggen som grønbyg i juni måned, det giver gode muligheder for udvikling af et tæt udlæg (forudsat at himlen en gang imellem åbner for sluserne).

Hvis der ved slåning til ensilage laves køreskader (spor) i udlægget, må der hurtigst muligt sås efter.

NY OG MERE GIFTIG BRANDBÆGER

Det er iøvrigt ikke kun Vårbrandbæger, vi kan vente problemer med. Også *Engbrandbæger*, som betragtes som den mest giftige brandbæger, er godt i gang med at sprede sig på samme måde som Vårbrandbæger, men den er *flerårig*, og man vil derfor ikke kunne forvente samme gode effekt ved afpudsning, men frøspredningen vil dog blive stoppet.

Sv. Ove

FRA ET LILLE, NYT FÅREHOLD

Af Elin og Børge Søgaard

Januar 1998

Så er det blevet tid for den næste beretning fra vores fårehold, og her midt i januar har vi næsten en fornemmelse af, at foråret er ved at begynde. Vejrmedlingen lover dog koldere vejr med frost, så måske får vi alligevel vinter med de glæder og problemer det medfører. Vi har fået indhegnet det sidste stykke græs, så vi nu har Poda hegn om hele vores græsareal på ca. 2,5 hektar. Vi har nu 11 moderfår og en vædder, og de går og nyder livet på ca. 1 hektar græs. Der er stadig godt med græs, og i løbet af en dag bevæger de sig over hele området og dækker en stor del af deres foderbehov med græs.

Vi har fodret siden begyndelsen af november - to gange dagligt frem til nytår - for at sikre

at fårene er i god huld til bedækningen. Her i januar fodrer vi stadig en gang daglig - to gange hvis det regner (Vores gotlændere er ikke vilde med vedvarende regn og opholder sig inde så længe det står på). Vi fodrer i øjeblikket med havre og grønpiller i blandingsforholdet 3:2 samt hø. I efterårsperioden blev der yderligere tilsat 40 g fiskemel pr kg. blanding. Vi er lidt usikre med hensyn til fodring, for alle de planer for fodring, vi har set, regner tilsyneladende med, at fårene er på stald hele vinteren og skal have deres foderbehov dækket via fodringen. Vi bruger nogle enkle planer, vi fik på begynderkurset og holder ellers øje med fårene for at se, om de får næring nok, og tilsyneladende trives de udmærket. I marts vil vi gradvist øge

